

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Lähdesmäki, Tuuli

Title: Materiaalisuus ja paikka eurooppalaisen kulttuuriperinnön tuottamisessa

Year: 2015

Version:

Please cite the original version:

Lähdesmäki, T. (2015). Materiaalisuus ja paikka eurooppalaisen kulttuuriperinnön tuottamisessa. *Tahiti: taidehistoria tieteenä*, 2015(4). <http://tahiti.fi/04-2015/tieteelliset-artikkelit/materiaalisuus-ja-paikka-eurooppalaisen-kulttuuriperinnon-tuottamisessa/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Materiaalisuus ja paikka eurooppalaisen kulttuuriperinnön tuottamisessa

Tuuli Lähdesmäki

| 30.12.2015 klo 12.59 | Tieteelliset artikkelit | TAHITI 04/2015

Kulttuuriperinnöksi nimetyt kohteet ovat kollektiivisen muistin tihentymiä ja yhteisöjen menneisyyden ymmärryksen ja identiteettien rakentumisen tiloja. Muisti, menneisyyden tulkinnat ja identiteetit eivät kiinnity kulttuuriperintöön kuitenkaan automaattisesti tai itsestään: niiden hahmottaminen ja merkityksellistäminen kulttuuriperinnön avulla on aktiivinen teko, jolla on myös aktiivisia tekijöitä. Kulttuuriperinnön yhteisöllisyyteen ja kollektiivisiin identiteetteihin liittyvät merkitykset jäsentyvät usein territoriaalisina. Merkitykset kiinnitetään todellisiin tai kuviteltuihin paikkoihin, alueisiin ja niihin paikantuviin yhteisöihin, joilla on todelliset tai kuvitellut territoriaaliset rajansa. Kulttuuriperintöprosessien kentälle on viime vuosina tullut uusia aktiivisia toimijoita, joita on tutkimuksessa tarkasteltu vähemmän. Eräs näistä uusista toimijoista on Euroopan unioni, jonka kulttuuriperintöhankkeissa Eurooppa toimii merkitysten territoriaalisena kehyksenä: hankkeissa pyritään tuottamaan jaettua eurooppalaista identiteettiä, eurooppalaista kollektiivista muistia ja yhteisiä eurooppalaisia menneisyyden tulkintoja. Millaisia strategioita ja poliittisia pyrkimyksiä Euroopan unionin kulttuuriperintöhankkeisiin sisältyy?

Käsitys yhteisestä kulttuuriperinnöstä kuuluu erottamattomasti kansallisten kulttuurien syntymisen ja kansallisvaltioiden muotoutumisen ideoihin. Kulttuuriperintökohteilla on ollut 1800-luvulta lähtien – ja on edelleen – keskeinen rooli kansallisissa projekteissa. Monet instituutiot, joiden kautta kulttuuriperintöä suojellaan ja vaalitaan, ovat olleet keskeisiä toimijoita kansakuntien kulttuurisessa rakentamisessa.^[1] Vastaavasti myös paikallisuksia ja alueellisia merkityksiä on rakennettu ja rakennetaan kulttuuriperinnön avulla. Paikallisten, alueellisten ja kansallisten merkitystasojen lisäksi kulttuuriperintöä on merkityksellistetty universalistisesta näkökulmasta, jolloin kulttuuriperintö on näyttäytynyt koko ihmiskunnan yhteisenä omaisuutena ja sivilisaatioiden jakamana ajattomana perintönä. Jo valitusajan eurooppalaiset intellektuellit korostivat kulttuuriperinnön universaalia merkitystä: näkökulma muodosti – ja toimii edelleen – vastaparina kulttuuriperinnön partikularistiselle ymmärrykselle.^[2] Kulttuuriperinnön partikularistiset ja universalistiset ymmärrykset saavat haastajakseen uudella tavalla rajautuvia yllirajaisia merkityksiä, kun rajautumisen kehyksenä toimii kokonainen maanosa – kuten Eurooppa.

Useat kulttuuriantropologit ja politiikan tutkijat ovat tuoneet esiin, miten eurooppalaisuutta ja käsitystä Euroopasta kulttuurisena kokonaisuutena tuotetaan sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti Euroopan unionin politiikoissa.^[3] Nationalismin tutkijoiden kansakunnan myyttien purkamisessa hyödyntämät näkökulmat 'kuvitelluista yhteisöistä'^[4] ja 'keksityistä traditioista'^[5] on sittemmin todettu selitysvormiksi myös EU-politiikan tutkimuksessa. Tutkijat ovat korostaneet, miten käsitykset yhdentyneestä Euroopasta ja sen asukkaiden jakamasta eurooppalaisuudesta ovat samanlaisten mekanismien avulla rakennettuja poliittisia 'kuvitelmia' ja 'keksintöjä'.^[6] Vaikka kulttuuriin ja identiteettiin liittyvien teemojen on todettu motivoineen Euroopan unionin rakentamista sen syntyvuosista lähtien^[7], kulttuuri- ja identiteettipolitiikka ovat vasta viime vuosikymmeninä nousseet laajemmin Euroopan komission kiinnostuksen kohteiksi. Komissio on käynnistänyt 1980-luvulta lähtien useita kulttuuriohjelmia ja tukenut monia hankkeita, joiden pyrkimyksenä on ollut tehdä eurooppalaista identiteettiä konkreettisemmaksi. Kulttuuriohjelmien ja -hankkeiden lisäksi komissio on pyrkinyt vakiinnuttamaan EU-symboliikan – kuten tähtilipun, hymnin, Eurooppa-päivän ja valuutan – yhteisöllisiä merkityksiä Eurooppaan ja unioniin kiinnittymisen ja identifioitumisen välineinä.^[8] Kulttuurista on muodostunut yhä keskeisempi unionin politiikkasektori.^[9]

EU:n kiinnostus kulttuuriperintöön on 2000-luvun kuluessa jatkuvasti vahvistunut. Euroopan komissio on viime vuosina käynnistänyt useita yhteisen eurooppalaisen kulttuuriperinnön vaalimiseen keskittyviä hankkeita ja pyrkinyt siten rakentamaan EU:sta uutta kulttuuriperintötoimijaa kansallisten ja

globaalien toimijuuksien väliin. Vanhin EU:n kulttuuriperintöhankkeista on Euroopan kulttuuriympäristöpäivät (European Heritage Days), jonka Euroopan neuvosto käynnisti jo vuonna 1991, mutta jota on järjestetty vuodesta 1999 lähtien Euroopan neuvoston ja Euroopan unionin yhteishankkeena. Suomessa päiviä vietettiin vuoteen 2013 saakka Euroopan rakennusperintöpäivien nimellä, kunnes 2014 nimi vaihdettiin Euroopan kulttuuriympäristöpäiviksi. Euroopan unionin kulttuuriperintöpalkintoja (The European Union Prize for Cultural Heritage) on jaettu vuodesta 2002 lähtien. Euroopan komissio käynnisti vuonna 2005 laajan Europeana-hankkeen, jonka tavoitteena on toimia monikielisenä portaalina Euroopan maiden kirjastojen, arkistojen ja museoiden digitaalisille materiaaleille. Euroopan kulttuuriperintötunnus (European Heritage Label) on tuorein komission kulttuuriperintöhankkeista. Se käynnistettiin vuonna 2006 hallitustenvälisenä projektina, mutta jo muutaman vuoden kuluttua komissio päätti laajentaa ja vakiinnuttaa sen viralliseksi EU-hankkeeksi. Ensimmäiset kohteet palkittiin tunnukseksi vuonna 2014.

Myös Euroopan parlamentti on osallistunut eurooppalaisen kulttuuriperinnön vaalimistyöhön. Parlamentin yhteyteen avattiin vuonna 2011 Parlamentarium-niminen vierailukeskus, jonka pysyvä näyttely esittelee Euroopan parlamentin toimintaa ja Euroopan integraatiota kiinnittämällä sitä monin tavoin eurooppalaiseksi kehystettyyn historiaan ja kulttuuriin. Parlamentin tuorein hanke on Euroopan historian museo (The House of European History), joka keskittyy esittelemään 1900-luvun Euroopan ja Euroopan integraation historiaa. Museo on avattaneen Brysselissä vuonna 2016. Lisäksi EU tukee monia pienimuotoisempia kulttuurihankkeita, jotka pyrkivät edistämään ajatusta yhteisestä eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä. Esimerkkinä tällaisista pienimuotoisimmista hankkeista mainittakoon Brysselissä sijaitseva Mini-Europe-teemapuisto, joka esittelee sekä EU:n historiaa ja toimintaa että EU:n jäsenvaltioissa olevia ikonisia rakennuksia ja kulttuuriperintökohteita pienoismalleina.^[10] Monissa EU:n laajemmassa kulttuurihankkeessa, kuten vuonna 1985 hallitustenvälisenä projektina käynnistyneessä ja vuonna 1999 EU:n viralliseksi hankkeeksi muutetussa Euroopan kulttuuripääkaupunki -hankkeessa, yhteisen eurooppalaisen kulttuuriperinnön esiintuomisella on keskeinen tehtävä.^[11]

EU:n kulttuuriperintöhankkeet eivät vain vaali eurooppalaista kulttuuriperintöä: hankkeet ovat välineitä, joilla tuotetaan ajatusta yhteisen eurooppalaisen kulttuuriperinnön olemassaolosta ja tehdään sitä konkreettiseksi. Hankkeet kiinnittävät eurooppalaisen kulttuuriperinnön idean paikkoihin ja tuottavat erityisiä eurooppalaisia kulttuuriperintöpaikkoja.^[12] Eurooppalaisten kulttuuriperintöpaikkojen tuottaminen on osa EU:n harjoittamaa kulttuuriympäristön merkitysten hallinnan politiikkaa. Artikkelissani pohdin, miten EU tuottaa eurooppalaista kulttuuriperintöä ja erityisiä eurooppalaisia kulttuuriperintöpaikkoja ja millaisia politiikkoja paikkojen tuottamiseen sisältyy. Artikkelin aineisto koostuu edellä mainittujen kulttuuriperintöhankkeiden valmisteluun, käynnistämiseen ja toimintaan liittyvistä EU:n poliittisista asiakirjoista, markkinointimateriaaleista ja internet-sivustoista. Artikkelissa aineistoa on analysoitu lähilukemalla^[13] sitä kulttuuriperinnön paikkasuhteeseen liittyvien tutkimuskysymysten ohjaamana: miten EU:n kulttuuriperintöhankkeissa eurooppalainen kulttuuriperintö materialisoidaan ja kiinnitetään paikkoihin – eli paikannetaan (*placing heritage*)^[14]; millaisia poliittisia motiiveja ja pyrkimyksiä kulttuuriperinnön paikantamiseen sisältyy; miten kulttuuriperinnön paikantaminen toimii kulttuuriympäristön merkitysten hallintana? Artikkelini etenee kulttuuriperinnön käsitteen problematisoinnista paikantamisen strategioiden esittelyyn ja päättyy paikantamiseen sisältyvien politiikkojen tarkasteluun.

Kulttuuriperintö monitulkintaisena käsitteenä

Kulttuuriperinnön käsite on monitulkintainen, venyvä ja häilyvä. Viimeisen sadan vuoden aikana käsitteen merkitys on muuttunut radikaalisti: käsite, joka aiemmin viittasi lähinnä esi-isiltä perittyihin esineisiin ymmärretään yhä laajemmin abstraktiksi tunteeksi kulttuurisista juurista, identiteetistä ja kuulumisesta tiettyihin yhteisöihin tai paikkoihin.^[15] Samalla käsitteen semantiikka on muuttunut.^[16] Kulttuuriperintöä ei määritellä vain materiaalisena perintönä: kulttuuriperintö voi olla sekä aineellista että aineetonta. Kulttuuriperinnön käsitteen semanttinen laajentuminen ja jakaminen aineelliseen ja aineettomaan ei ole vähentänyt sen monitulkintaisuutta. Laurajane Smith onkin korostanut, miten kaikki perintö on lopulta epistemologisesti aineetonta – aineellinen muuttuu perinnöksi vasta kun siihen kiinnittyy ja kiinnitetään aineettomia sosiaalisesti jaettuun merkityksiä ja arvoja.^[17] Vastaavasti aineettoman kulttuuriperinnön vaaliminen ja välittäminen aineellistaa kulttuuriperintöä.^[18] Kirstin Kuutman mukaan kulttuuriperinnön viimeaikainen käsitteellinen kahtiajako aineelliseen ja aineettomaan perustuu ennen kaikkea hallinnollisiin ja poliittisiin motiiveihin:

länsimaisen kulttuuriperintöteollisuuden instituutiot, toimijat ja toimintojen hallinto tarvitsevat kyseistä käsitteellistä jakoa.^[19] Pyrkimykset selkeyttää perinnön käsitettä jäsentämällä sitä kulttuuri- ja luonnonperinnöksi on myös osoittautunut ongelmalliseksi.^[20] David Lowenthal toteaaakin, ettei mikään näkökulma luontoon ole irrallaan ihmisen toiminnasta ja kaikkiin kulttuuriin artefakteihin liittyy ympäristöllisiä painotuksia.^[21] Aineellinen ja aineeton ja kulttuuri ja luonto kiinnittyvät erottamattomasti toisiinsa.

Kulttuuriperintöä on käsitteellistetty ja teoretisoitu runsaasti viimeaikaisessa tutkimuksessa. Eri tieteenalojen tutkijat ovat painottaneet erilaisia tulokulmia kulttuuriperinnön tutkimiseen ja nostaneet tutkimusten keskiöön erilaisia teoreettisia ja käsitteellisiä viitekehyksiä. Toisaalta kulttuuriperinnön tutkimus on yhä useammin monitieteistä ja tieteidenvälistä. Kulttuuriperinnöstä keskustellaan myös hyvin eri tavoin tutkimuksen kentällä ja kulttuuriperintöprosesseihin liittyvässä hallinnollisessa kielessä: tiedeyhteisö ja kulttuuriperintökentän toimijat ottavat lähtökohtaisesti kulttuuriperintöä eri tavoin haltuun. Tämän lähtökohdan ymmärtäminen toimii artikkelin perustana: artikkelin fokuksessa eivät ole vain kulttuuriperintökentän toimijat vaan erityisesti sen poliittiset toimijat.

Kulttuurimaantieteilijöiden kulttuuriperintötutkimuksessa keskeinen mielenkiinto on perinteisesti kohdistunut kulttuuriperinnön tilallisuuteen. Artikkelin näkökulma tukeutuu tähän tilallisuutta, territoriaalisuutta ja paikka-sidonnaisuutta pohtivaan kulttuuriperinnön tutkimuksen kenttään. Näkökulman mukaan kulttuuriperintö ei ole paikatonta, olipa se sitten aineellista tai aineetonta. Kuten Brian Graham, Greg Ashworth ja John Tunbridge toteavat: ”kulttuuriperintö tapahtuu aina jossain.”^[22] Painotettiinpa kulttuuriperinnön käsitteessä sen aineellisia, aineettomia, kulttuurisia tai luontoon liittyviä merkityksiä, perinnöksi nimetyt kohteet paikantuvat kulttuuriperintöprosesseissa todellisiin tai kuviteltuihin paikkoihin. Kulttuurimaantieteilijöiden lisäksi monet sosiologit, kansatieteilijät ja kulttuuriantropologit ovat korostaneet, miten identiteetti, muisti ja paikka muodostavat toisiinsa kietoutuvan käsitteellisen kokonaisuuden.^[23] Etenkin kansallinen ja etninen identiteetti ja kulttuurinen muisti sisältävät vahvan tilallisen ulottuvuuden: identiteettejä, menneisyyttä ja yhteisöjen kulttuuriperintöä kehystetään ja taustoitetaan ankkuroimalla ne paikkoihin ja maisemiin.^[24] Merkityksellisten paikkojen, maisemien ja ympäristöjen korostaminen tekee yhteisöllisyydestä ja identiteeteistä territoriaalisia: ne jäsenyvät suhteessa erilaisiin territoriaalsiin rajoihin ja tilallisiin erontekoihin.^[25] Paikat, maisemat ja ympäristöt ovat kuitenkin merkityksiltään diskursiivisia ja siten monikollisia. Doreen Massey korostaakin, miten sama fyysinen paikka tai alue voi toimia monien, jopa toisilleen vastakkaisten, identiteettien merkityksellistäjänä.^[26]

Paikkojen merkitysten monikollisuuden lisäksi kulttuuriperinnön paikkasuhteiden tutkimisessa on keskeistä hahmottaa paikkojen skalaariset suhteet. David Harvey kritisoi kulttuuriperintötutkimusta siitä, että tutkijat eivät hänen mukaansa ole juurikaan olleet kiinnostuneita eroista, joita mittakaava tuottaa perinnön merkityksille. Harvey on tutkimuksissaan osoittanut, miten perinnön skalaarisuus (*heritage-scale relationship*) on joustava ja suhteellinen prosessi: kulttuuriperintöpaikkojen territoriaalinen hierarkia irtaantuu kulttuuriperintödiskursseissa paikkojen fyysisestä etäisyydestä ja maantieteellisestä territorioiden hierarkiasta.^[27] Kulttuuriperintö paikantuu siten tilanteisesti ja diskursiivisesti paikalliseksi, alueelliseksi, kansalliseksi, eurooppalaiseksi tai globaaliksi eikä paikantuminen välttämättä noudata territorioiden hierarkkista logiikkaa. Skalaarisuudella ja territoriaalisella hierarkialla on keskeinen merkitys eurooppalaisen kulttuuriperinnön käsitteen ymmärtämiselle. Artikkelin aineiston aiempi tutkimus on osoittanut, miten EU:n kulttuuriperintöhankkeisiin sisältyvässä poliittisessa ja hallinnollisessa diskurssissa kulttuuriperinnön skalaarisuus on suhteellista ja joustavaa. Diskurssissa ‘Eurooppa’ merkityksellistyy erilaisina aineettomina sosiaalisia ja yhteiskunnallisina arvoina irtaantuen ‘Euroopasta’ fyysisenä territoriona. Kulttuuriperintöhankkeiden käytännöissä diskurssin korostamat arvot paikannetaan tiettyihin fyysisiin paikkoihin, joiden paikalliset tarinat, muistot ja kulttuuriset merkitykset laajennetaan EU:n kulttuuriperintödiskursseissa Euroopan valtiolliset rajat läpäiseviksi transnationaaleiksi, Euroopan valtioiden rajoilla olevia alueita yhdistäviksi interregionaalisiksi tai samanaikaisesti eri paikallisuuksissa toistuviksi translokaaleiksi merkityksiksi.^[28]

Kulttuuriperinnön merkitykset ovat kerroksellisia, tilanteisia ja muuttuvia ja siksi kulttuuriperinnöksi nimettyjen kohteiden kautta voidaan vaalia monenlaisia – keskenään ristiriitaisiakin – muistoja ja menneisyyden tulkintoja. Tietyissä tilanteissa ja diskursseissa kulttuuriperinnön eri merkityskerroksista aktivoituvat tietyt kerrokset. Merkitysten monikerroksellisuus on keskeistä juuri eurooppalaisen kulttuuriperinnön käsitteen ja sen skalaarisuuden ymmärtämiselle: sama paikka tai kohde voidaan eri

kulttuuriperintödiskursseissa vaivattomasti kiinnittää erilaisiin territoriaalsiin kehyksiin ja erilaisten territoriaalisten yhteisöllisyyksien rakennusaineeksi.

Viime vuosikymmenenä yhteisöllisyyden ajatus on ollut korostuneesti esillä kansainvälisissä ja kansallisissa kulttuuriperintödiskursseissa. Euroopan neuvoston vuonna 2005 laatima puiteyleissopimus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä, eli niin sanottu Faron sopimus, lanseerasi kulttuuriperintödiskursseihin kulttuuriperintöyhteisön käsitteen, joka sopimuksen mukaan ”tarkoittaa niitä ihmisiä, jotka arvostavat tiettyjä kulttuuriperinnön piirteitä, joita he haluavat julkisen toiminnan puitteissa ylläpitää ja välittää tuleville sukupolville”.^[29] Sopimuksen retoriikassa painottuu ajatus ’yhteisöjen’ huomioimisesta. Yhteisöistä ja yhteisöllisyydestä puhutaankin viimeaikaisissa kulttuuriperintöhallinnon diskursseissa hyvin myönteisesti ja niillä voidaan ongelmattomasti perustella erilaisia toimintoja kulttuuriperintöprosesseissa. Viimeaikaisessa tieteellisessä keskustelussa yhteisöllisyyden korostamiseen on suhtauduttu kriittisemmin. Muun muassa Emma Waterton ja Laurajane Smith ovat kritisoineet mitä erilaisimpiin kulttuuriperintökeskusteluihin levittynyttä puhetapaa yhteisöistä ja yhteisöllisyydestä pitäen puhetapaa viime kädessä erilaisia ihmisryhmiä homogenisoivana ja essentialisoivana.^[30] Yhteisöllisyys-puhe kietoutuu helposti vallan kysymyksiin: kenellä on valta esiintyä yhteisön edustajana ja sen kulttuuriperinnön ja perintöön kiinnitettyjen arvojen määrittelijänä; kenet katsotaan yhteisön jäseniksi ja kenet suljetaan sen ulkopuolelle? Kulttuuriperintöhallinnon diskursseissa yhteisöllisyyden korostaminen on ymmärrettävää niihin sisältyvien poliittisten motiivien vuoksi: hallinnon – usein negatiiviseksi koettua – ylhäältä-alas-politiikkaa ja siihen sisältyvää valtahierarkiaa voidaan häivyttää korostamalla diskursseissa alhaalta-ylös-toimintaa, kuten juuri kansalaisyhteiskunnan toimijoiden ja tarkemmin määrittelemättömien paikallisten kulttuuriperintöyhteisöjen kuulemista.

Millainen kulttuuriperintöyhteisö kiinnittyy eurooppalaisen kulttuuriperinnön vaalimiseen? Edellä on todettu EU:n lisääntynyt kiinnostus eurooppalaisen kulttuuriperinnön tuottamiseen ja vaalimiseen. Myös muut eurooppalaiset poliittiset organisaatiot, kuten juuri Euroopan neuvosto, jakavat saman kiinnostuksen. Faron sopimuksessakin ”[o]sapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä toistensa kanssa ja Euroopan neuvoston kautta tämän yleissopimuksen tavoitteiden ja periaatteiden täyttämiseksi ja erityisesti Euroopan yhteisen kulttuuriperinnön tunnustamiseksi”.^[31] Eurooppalaiset poliittiset organisaatiot, kuten EU ja Euroopan neuvosto, voidaankin nimetä Euroopan neuvoston retoriikan mukaisesti kulttuuriperintöyhteisöiksi, jotka pyrkivät vaalimaan ja samalla tuottamaan ”tiettyjä kulttuuriperinnön piirteitä” –eurooppalaisuutta.

Eurooppalaisen kulttuuriperinnön paikantamisen strategioita

Vaikka kulttuuriperinnön käsite toistuu taajaan sekä Euroopan neuvoston että EU:n poliittisessa retoriikassa, käsitteen sisällöt jäävät retoriikassa kuitenkin avoimiksi. Tarkempi määritteleminen olisikin haasteellista, sillä käsitykset eurooppalaisuudesta ja eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä vaihtelevat suuresti eri puolilla Eurooppaa.^[32] Claske Vos onkin arvioinut, että eurooppalaisten poliittisten organisaatioiden retoriikassa eurooppalaisen kulttuuriperinnön käsite on tarkoituksellisesti epämääräisesti jäsennelty, sillä täsmällisyyteen pyrkivät määritelmät voisivat tuottaa näkemyksellisiä ristiriitoja ja jopa kulttuuriperinnön omistajuuteen liittyviä konflikteja.^[33] Määrittelemättömyys lisää kuitenkin käsitteen käyttökelpoisuutta politiikan välineenä: käsite voidaan tarpeen mukaan täyttää erilaisilla merkityksillä ja sillä voidaan joustavasti perustella erilaisia poliittisia pyrkimyksiä.^[34]

Sekä Euroopan neuvoston kulttuurisopimusten että EU:n kulttuuriperintöhankkeiden retoriikassa kulttuuriperintöä lähestytään jäsentämällä sitä erilaisina aineettomina merkityksinä. Retoriikassa kulttuuriperintöä ei kiinnitetä mihinkään nimettyihin kulttuurisiin objekteihin tai ominaisuuksiin: eurooppalaisen kulttuuriperinnön perusta näyttäytyy joukkona erilaisia arvoja, jotka eurooppalaisten oletetaan jakavan ja joiden oletetaan toimivan eurooppalaisten jaettujen muistojen ja yhteisen identiteetin lähtökohtana. Faron sopimuksessa ”Euroopan yhteisen kulttuuriperinnön” määritellään koostuvan ”kaikista niistä eurooppalaisen kulttuuriperinnön muodoista, jotka muodostavat yhteisten muistojen, ymmärryksen, identiteetin, yhtenäisyyden ja luovuuden jaetun lähteen” ja ”ihanteista, periaatteista ja arvoista, jotka pohjaavat kokemuksiin edistyksestä ja menneistä konflikteista ja jotka edistävät ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltion kunnioittamiseen perustuvan rauhanomaisen ja vakaan yhteiskunnan kehittymistä”.^[35] EU:n kulttuuriperintöhankkeiden poliittisessa retoriikassa eurooppalaisen kulttuuriperinnön määrittelyä lähestytään samalla tavalla korostamalla yhteistä arvopohjaa. Esimerkiksi Euroopan kulttuuriperintötunnuksen myöntäminen edellyttää, että tunnuksen

saajien on pystyttävä osoittamaan ”kohteen rajatylittävä tai yleiseurooppalainen luonne”, ”kohteen asema ja rooli Euroopan historiassa ja Euroopan yhdentymisessä” ja/tai ”kohteen asema ja rooli Euroopan yhdentymisen perustana olevien yhteisten arvojen kehittämisessä ja edistämisessä”.[\[36\]](#) Euroopan kulttuuriperintötunnuksen lanseeraamista EU perustelee seuraavasti:

Jotta kansalaiset antaisivat täyden tukensa Euroopan yhdentymiselle, olisi painotettava entistä enemmän heidän yhteisiä arvojaan, historiaansa ja kulttuuriaan avaimina jäsenyyteen yhteiskunnassa, joka perustuu vapauden, demokratian, ihmisoikeuksien kunnioituksen, kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuuden, suvaitsevaisuuden ja solidaarisuuden periaatteisiin.[\[37\]](#)

Eurooppalainen kulttuuriperintö pohjautuu Euroopan neuvoston ja EU:n poliittisessa retoriikassa yleisempää eurooppalaiseen ”kulttuuriseen perinteeseen”, jota kehystetään erilaisilla abstrakteilla poliittisilla periaatteilla ja yhteiskunnallisilla ihanteilla ja joka sanoitetaan näiden periaatteiden ja ihanteiden ”kotina”. Kyseinen näkemys toistuu myös EU:n viimeisimmässä perussopimuksessa, Lissabonin sopimuksessa, jonka mukaan sopimuksen allekirjoittaneet jäsenmaat: ”hakevat innoituksensa Euroopan kulttuurisesta, uskonnollisesta ja humanistisesta perinteestä [*inheritance*], josta kehittyneitä yleismaailmallisia arvoja ovat ihmisen loukkaamattomat ja luovuttamattomat oikeudet sekä vapaus, kansanvalta, tasa-arvo ja oikeusvaltioperiaate”.[\[38\]](#)

Vaikka avoimet ja määrittelemättömät käsitteet taipuvat joustavasti politiikan työkaluiksi, käsitteiden merkitysten abstraktius toisaalta vähentää niiden poliittista potentiaalia hallinnan välineinä. EU:n kulttuuriperintöhankkeissa eurooppalaisen kulttuuriperinnön ideaa pyritäänkin tekemään monin tavoin konkreettiseksi. Aineettomat ”eurooppalaiset arvot” materialisoidaan ja kiinnitetään hankkeissa aineelliseksi kulttuuriperinnöksi. Kulttuuriperintö paikannetaan tiettyihin paikkoihin, joista tehdään hankkeisiin kuuluvissa kulttuuriperintöprosesseissa erityisiä eurooppalaisia kulttuuriperintöpaikkoja. Paikantaminen samalla ympäristöllistää kulttuuriperintöä: aineettomat kulttuuriperinnöksi hahmotetut arvot ankkuroidaan paikkoihin ja paikat esitellään erityisinä eurooppalaisuutta merkityksellistävänä kulttuuriympäristöinä.

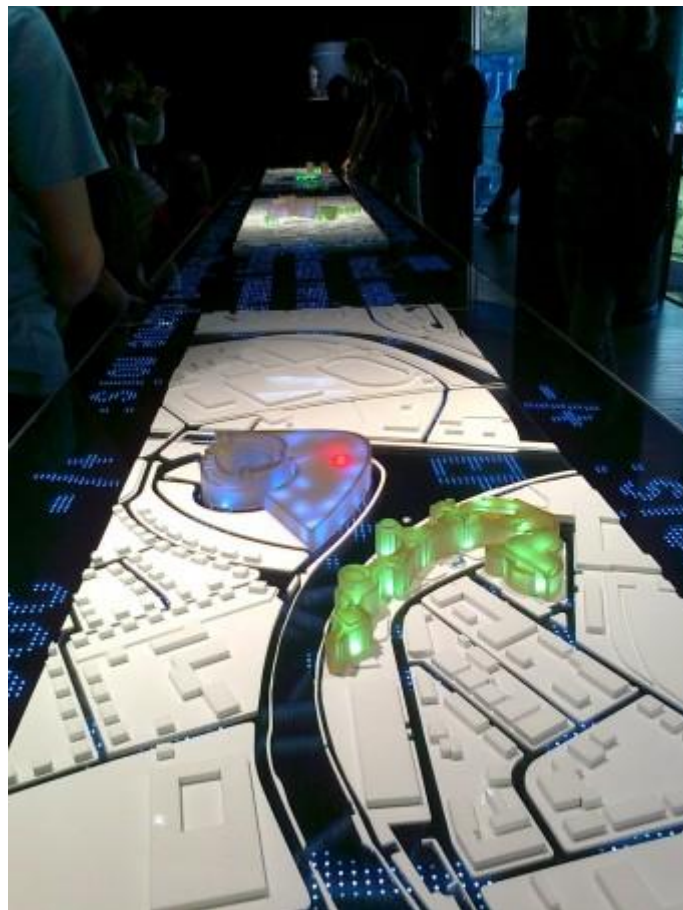
Millaisia kulttuuriperinnön paikantamisen strategioita EU:n kulttuuripolitiikkaan ja kulttuuriperintöhankkeisiin sisältyy? EU:n kulttuurihankkeiden retoriikassa kulttuuriperinnön ja kulttuurin ”eurooppalainen ulottuvuus” kiinnitetään usein taidehistoriallisiin tyyliin ja taiteen ja kulttuurin suuntauksiin, jotka on kanonisoitu eurooppalaiseen (tai yleisemmin länsimaiseen) taide- ja kulttuurihistorian kirjoitukseen. Niinpä esimerkiksi Euroopan kulttuuripääkaupunki -tunnusta hakevia kaupunkeja on ohjeistettu täsmentämään, miten kaupunki aikoo ”tuoda esille sellaisia eurooppalaisille yhteisiä taidevirtauksia ja -tyylejä, joita se on innoittanut tai joihin se on huomattavasti myötävaikuttanut”, ja ”hyödyntää kaupungin historiallista perintöä, kaupunkiarkkitehtuuria ja elämänlaatua”.[\[39\]](#) Samoin Euroopan kulttuuriperintötunnuksen myöntämisen kriteerinä hakijoiden tulee osoittaa muun muassa ”kohteeseen liittyvät merkittävät eurooppalaiset tapahtumat, henkilöt tai suuntauksset”.[\[40\]](#) Taidehistorialliset tyylit, suuntauksset ja arkkitehtuuri toimivat eurooppalaisen kulttuuriperinnön konkretisoinnina niin euroseteleiden kuvituksessa[\[41\]](#) kuin Mini-Europe-teemapuistossakin[\[42\]](#). Teemapuiston informaatiotauluissa ja opaskirjasessa historiallisten rakennusten pienoismallien kerrotaan ’kuvastavan’ tai ’todistavan’ edellä kuvattuja abstrakteja poliittisia ja yhteiskunnallisia arvoja ja ihanteita.[\[43\]](#) Tiettyä taidehistoriallista tyyliä tai suuntausta edustavat rakennukset ja taideteokset materialisoivat eurooppalaisen kulttuuriperinnön ideaa, paikantavat sen tiettyihin sijainteihin ja – etenkin rakennusten kohdalla – tekevät kulttuuriperinnön tilalliseksi ja ympäristölliseksi.

Euroopan parlamentin omissa kulttuurihankkeissa, Parlamentarium-vierailukeskuksessa ja Euroopan historian museossa, eurooppalainen kulttuuriperintö paikannetaan sen esittelyyn rakennetun näyttelytila- tai museorakennuksen ja niiden pysyvien ja vaihtuvien näyttelyiden keinoin. Molemmat rakennukset kiinnittyvät sekä näyttelyiden fokuksen että rakennusten sijainnin puolesta unioniin – ja siten eurooppalainen kulttuuriperintö merkityksellistyy niissä unionin poliittiseksi kulttuuriperinnöksi. Molemmista rakennuksista on pyritty ja pyritään tekemään turistikäyntikohteita. Kotisivujensa mukaan ”Euroopan historian museo pyrkii tulemaan olennaiseksi osaksi Brysselin kulttuurimaisemaa”.[\[44\]](#) Kulttuuriperinnön paikantamisen tarve tulee esiin perusteluista, joilla parlamentti esittelee syitä museohankkeen käynnistämiseksi:

Euroopan unionin luoneella vuosikymmenienmittaisella prosessilla on ollut syvällisiä vaikutuksia tapoihin, joilla Euroopan maat jäsentävät ja hallitsevat itseään, mutta tähän mennessä ei ole ollut olemassa julkista tilaa, joka asettaisi sekä prosessit että tapahtumat laajempaan historialliseen kontekstiinsa tuoden yhteen ja asettaen rinnakkain Euroopan maiden toisistaan eroavat kokemukset.

Sukupolvi, joka koki 1900-luvun tragediat ja käynnisti Euroopan yhteisön rakentamisen, on katoamassa. Siksi nyt on aika tallentaa heidän tarinansa ja muistonsa ja sallia tulevien sukupolvien ymmärtää miten ja miksi nykyinen unioni kehittyi silloin ja sellaiseksi kuin se kehittyi. Kriisien aikana on erityisen tärkeää artikuloida kulttuurin ja perinnön keskeinen rooli ja muistaa että rauhanomaista yhteistyötä ei tule pitää itsestäänselvyytenä.^[45]

Sekä Parlamentariumin että Euroopan historian museon perustamisen ja toiminnan perusteluissa toistuu ajatus historian, muistojen ja kulttuuriperinnön vaalimisen tarvitsemasta tilasta ja paikasta: muistojen ei koeta säilyvän eikä kulttuuriperinnön välittyvän ilman paikkaa, jossa muistoja vaalitaan ja jossa kulttuuriperintö on konkreettisesti läsnä.



Kuva 1. Euroopan parlamentin hallintorakennusten historian ja toimintojen esittelyä Parlamentarium-vierailukeskuksessa Brysselissä. Kuva: Tuuli Lähdesmäki.

Euroopan unionin ja eurooppalaisen kulttuuriperinnön ideat lomittuvat ongelmattomasti EU:n kulttuuriperintöhankkeissa. Tässä lomittumisessa arkkitehtuurilla ja sen kyvyllä tuottaa ikonisia rakennuksia on keskeinen rooli. EU on pyrkinyt luomaan sen keskeisistä rakennuksista unionin maamerkkejä ja unionin kulttuuriperintöä. Parlamentariumissa näyttely alkaakin Euroopan

parlamentin Brysselissä, Strasbourgissa ja Luxemburgissa sijaitsevien hallintorakennusten esittelyllä (kuva 1). Samoin Mini-Europe-teemapuiston aloittaa ”Eurooppaa” esittelevä pienoismalli – Euroopan komission päämaja Berlaymont (kuva 2).

EU:n keskeisimmät kulttuuriperintöhankkeet – Euroopan kulttuuriperintötunnus, Euroopan kulttuuriympäristöpäivät ja Euroopan unionin kulttuuriperintöpalkinto – noudattavat samankaltaista toteuttamis- ja hallintologiikka kuin monet muut EU:n kulttuuri- ja kansalaisuushankkeet. [46] Tässä logiikassa EU muotoilee hankkeiden ideologisen ja poliittisen diskurssin, määrittelee hankkeiden tavoitteet ja toimijoiden valinnan kriteerit ja valitsee toimijat (tai delegoi valinnan jollekin toimielimelle) lukuisten hakijoiden joukosta. Itse hankkeisiin sisältyvä konkreettinen työ tehdään lopulta paikallisella tasolla ja paikallisten toimijoiden toteuttamana. Vaikka EU:n poliittisessa retorikassa kulttuuriperintö näyttäytyy

usein aineettomina arvoina ja merkityksinä, hankkeet kohdistuvat konkreettisiin paikkoihin. Vaikka esimerkiksi Euroopan kulttuuriperintötunnusta voi hakea aineettomalle perinnölle, hakijoille suunnatun oppaan mukaan perinnöllä ”on oltava yhteys selkeästi identifioitavaan fyysiseen paikkaan, jossa tiedotus- ja koulutusaktiviteetteja tullaan toteuttamaan”. [47]

EU:n kulttuuriperintöhankkeet ohjaavat tulkitsemaan paikallista ja alueellista kulttuuriperintöä osana eurooppalaista kulttuurista ja historiallista kontekstia ja sanoittamaan sitä EU:n kulttuuriperintöpolitiikan retorikan mukaisesti ”yhteisenä” ja ”jaettuna” eurooppalaisena kulttuuriperintönä. Hankkeissa pyritään konkretisoimaan abstraktin ja avoimen eurooppalaisen kulttuuriperinnön käsitettä hahmottamalla sen ilmenemistä paikallisella tasolla. Kulttuuriperinnön kiinnittäminen paikkoihin – paikantaminen – myös paikallistaa (localize) eurooppalaista kulttuuriperintöä. EU:n kulttuuriperintöhankkeet voidaankin nähdä siten sekä paikallisen kulttuuriperinnön eurooppalaistamisena että eurooppalaisen kulttuuriperinnön paikallistamisena.



Kuva 2. Euroopan komission päämaja Berlaymont Brysselissä sijaitsevan Mini-Europe-teemapuiston ensimmäisenä pienoismallina. Kuva: Tuuli Lähdesmäki.

Eurooppalaisen kulttuuriperinnön paikantaminen politiikkana

Eurooppalaisen kulttuuriperinnön vaaliminen on unionin poliittinen projekti. Projektin poliittiset lähtökohdat eivät sinänsä poikkea mitenkään muiden territoriaalisten tasojen kulttuuriperintöprosessien motiiveista. Poliittikka kiinnittyy lähtökohtaisesti kulttuuriperinnön käsitteeseen. [48] EU:n kulttuuriperintöhankkeissa toistuva pyrkimys kulttuuriperinnön materialisoimiseen ja konkretisoimiseen on osa unionin kulttuuriperintöpolitiikkaa: eurooppalaisen kulttuuriperinnön kiinnittäminen paikkoihin ja erityisten eurooppalaisten kulttuuriperintöpaikkojen tuottaminen on keino hallita sekä kulttuuriperinnön merkityksiä että kulttuuriperintökentän toimijoita.

Euroopassa sijaitsevat turistikset kulttuuriperintökohteet tuottavat monille ihmisille positiivisia mielikuvia ja tuttuuden tunnetta. Ikoniset turistikkohteet ovat kulttuurisia maabrändejä, jotka pitävät maita esillä niiden kulttuurin ja historian kautta. EU:n kulttuuriperintöhankkeiden pyrkimys kiinnostavien eurooppalaisten kulttuuriperintöpaikkojen tuottamiseen noudattaa samaa logiikkaa. EU hyödyntää kulttuuriperintöpaikkoihin liittyviä positiivisia mielikuvia ja siten tuottamaan mielikuvaa unionista kulttuurisena – ei vain poliittisena ja byrokraattisena – yhteisönä. Fyysiset kulttuuriperintöpaikat mahdollistavat EU:n näkyvyyden sekä paikoissa työskenteleville että niissä vierailleville yleisöille. Siksi EU edellyttääkin, että sen kulttuuriperintöhankkeisiin osallistuvien kohteiden tulee toiminnassaan tuoda esiin statusensa EU:n hankkeena (kuva 3). Etenkin Euroopan kulttuuriperintötunnukseen myöntämiseen ja Euroopan kulttuuriympäristöpäivien viettoon sisältyy yksityiskohtaisia ohjeita EU:n näkyvyydestä kohteissa logojen, lippujen ja sloganeiden kautta. EU:n näkyvyys kulttuuriperintöpaikoissa on symbolista vallankäyttöä. Näkyvyys merkitsee symbolisesti paikkojen 'omistajan' ja manifestoi EU:n hallinnollisen vallan ulottuvuutta kulttuurin, historian ja kulttuuriperinnön kentille.



Kuva 3. Rauhan palatsi on Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälisen tuomioistuimen päämaja Haagissa Alankomaissa. Rauhan palatsille myönnettiin Euroopan kulttuuriperintötunnus ensimmäisenä tunnuksen myöntämivuotena 2014. Euroopan komission myöntämästä tunnuksesta tiedotetaan sekä palatsin ulkopuolella että vierailukeskuksen näyttelytilassa. Kuva: Tuuli Lähdesmäki.

Kulttuuriperinnön paikantamisen kautta EU pyrkii kiinnittämään paikalliset kulttuuriperintötoimijat eurooppalaisen kulttuuriperinnön tuottajiksi. Vaikka kulttuuriperintöhankkeet rakentuvat ylhäältä-alasuuntautuvalla hallinnollisella mallilla, hankkeiden toteuttaminen saadaan mallissa näyttämään alhaalta-ylös rakentuvana toimintana: kilpaillessaan EU:n luomista kulttuuriperintöbrändeistä – tunnuksista ja palkinnoista – paikalliset toimijat tuottavat näennäisen oma-aloitteisesti hankkeiden poliitikkojen mukaista eurooppalaista kulttuuriperintöä ja siihen kiinnittyvää eurooppalaista identiteettiä. Paikallisten toimijoiden tehtäväksi jää EU:n kulttuuripolitiikkaan sisältyvien avoimien ja abstraktien käsitteiden, kuten eurooppalaisen kulttuuriperinnön käsitteen, sanallistaminen. Esimerkiksi Euroopan kulttuuriperintötunnuksen ja unionin kulttuuriperintöpalkinnon hakulomakkeissa hakijoita

pyydetään suoraan kuvailemaan edustamiensa kohteiden ”eurooppalainen merkitys” ja ”eurooppalainen lisäarvo”.[\[49\]](#)

Fyysisten kulttuuriperintöpaikkojen tuottaminen liittyy EU:n kulttuuripolitiikkaan kiinteästi sisältyviin taloudellisiin motiiveihin. Kulttuuriperintöpaikoista voidaan rakentaa turisticia vierailukohteita, joissa vierailijat viettävät aikaansa – ja kuluttavat rahaansa. Kulttuuriperinnön paikantaminen kiinnittyy siten laajempiin EU:n aluepoliittisiin tavoitteisiin kuten kulttuuriturismin, kulttuuriteollisuuden ja alueellisen kehittämisen tukemiseen.

Kulttuuriperintöhankkeiden kautta EU laajentaa hallinnollista otettaan kulttuuristen merkitysten, kollektiivisten muistojen, ja historian tulkintojen tuottamisen alueille. Kulttuuriperintöhankkeet toimivat komission työkaluina Euroopan kulttuurisen integraation edistämiseksi ja eurooppalaisessa identiteettiprojektissa. Kulttuuriin kohdistuvien hankkeiden kautta eurooppalaista identiteettiä rakennetaan ’vahvana’ kulttuurisena identiteettinä poliittisen ja ’ohuen’ EU-kansalaisuuteen perustuvan identiteetin sijaan.[\[50\]](#) EU:n kulttuuriperintöpolitiikka ja identiteettipolitiikka limittyvät. Identiteettipoliittisista tavoitteista kirjoitetaankin peittelemättömästi EU:n kulttuuriperintöhankkeisiin liittyvissä poliittisissa asiakirjoissa. Euroopan komission kotisivuilla Euroopan kulttuuriperintötunnuksen käynnistämistä perusteltiin hankkeen valmisteluvaiheessa seuraavasti:

Euroopan unioni on 500 miljoonan ihmisen koti. Mutta suurin osa heistä ei yleensä mainitse itseään EU-kansalaisina. Kysyttäessä alkuperää heillä on tapana vastata kansallisuutensa mukaisesti. Vahvan eurooppalaisen identiteetin puute nähdään haasteena Euroopan integraatiolle, mutta se ei ole mitenkään yllättävää. Maanosa on laaja kielten ja tapojen buffee-pöytä, jossa maat usein näyttävät pikemminkin erilaisilta kuin samanlaisilta. Antaakseen eurooppalaisille merkittävemmän kuulumisen tunteen komissio on päättänyt rahoittaa Euroopan kulttuuriperintötunnuksia; sellaisten historiallisten paikkojen rekisteriä, joiden merkitys ylittää kansalliset rajat.[\[51\]](#)

Kuten Gerard Delanty toteaa, eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä ei voi puhua kiinnittämättä huomiota sen poliittiseen merkitykseen – kulttuurista ja poliittista perintöä ei voi irrottaa toisistaan.[\[52\]](#) Kulttuurihankkeet ovat EU:n vallan teknologioita, joilla pyritään vaikuttamaan asioihin politiikan eri sektoreilla.[\[53\]](#) Kulttuurihankkeilla on EU:n kulttuuripolitiikassa myös symbolinen merkitys. Klaus Patel kuvaa tätä merkitystä toteamalla, miten EU:n kulttuuripolitiikka on suunnattu sekä laajentamaan EU:n valtaa ja auktoriteettia että voittamaan eurooppalaisten ”sydämiä ja mieliä – ei vain käsiä ja lihaksia” puolelleen.[\[54\]](#) EU:n kulttuuriohjelmilla on tärkeä affektiivinen tehtävä integraatio- ja identiteettipolitiikan edistämiseksi ja EU:n imago-työssä. Paikannetut, paikkoihin diskursiivisesti kiinnitetyt ja paikkoihin materiaalisesti merkityt kollektiiviset muistot, menneisyyden tulkinnat ja historian kertomukset sisältävät affektiivisia merkityksiä ja toimivat siksi tehokkaina työkaluina EU:n poliittisille ja ideologisille pyrkimyksille.

FT, YTT Tuuli Lähdesmäki työskentelee akatemiaturkijana taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksella Jyväskylän yliopistossa. Artikkelit liittyvät Suomen Akatemian rahoittamaan projektiin ”European cultural heritage in the making: politics, affects and agency, EUCHE” (SA274295) ja Euroopan tutkimusneuvoston rahoittamaan projektiin ”Legitimation of European cultural heritage and the dynamics of identity politics in the EU, EUROHERIT” (636177).

[1] Ashworth, Gregory J., Graham, Brian J. & Tunbridge, John E. 2005. The Uses and Abuses of Heritage. Teoksessa *Heritage, Museums and Galleries. An Introductory Reader*. Toim. Gerard Corsane. London: Routledge, 26–31; Hobsbawm, Eric 1983. Introduction: Inventing traditions. Teoksessa *The Invention of Tradition*. Toim. Eric Hobsbawm & Terence Ranger. Cambridge: Cambridge University Press, 6–7; Peckham, Robert S. 2003. The politics of heritage and public culture. Teoksessa *Rethinking Heritage. Cultures and Politics in Europe*. Toim. Robert S. Peckham. London: I.B.Tauris, 1–13; Risse, Thomas 2003. European identity and the heritage of national culture. Teoksessa *Rethinking Heritage. Cultures and Politics in Europe*. Toim. Robert S. Peckham. London: I.B.Tauris, 74–89.

[2] Gillman Derek, 2006. *The Idea of Culture Heritage*. Cambridge: Cambridge University Press, 49-55.

[3] Delanty, Gerard 2009. The European heritage: history, memory, and time. Teoksessa *The Sage Handbook of European Studies*. Toim. Chris Rumford. London: Sage, 36–51; Sassatelli, Monica 2006. The logic of Europeanizing cultural policy. Teoksessa *Transcultural Europe. Cultural Policy in a Changing Europe*. Toim. Ulrike H. Meinhof & Anna Triandafyllidou. Basingstoke: Palgrave MacMillan, 24–42; Sassatelli, Monica 2009. *Becoming Europeans. Cultural Identity and Cultural Policies*. New York: Palgrave Macmillan.

[4] Anderson, Benedict 1983. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.

[5] Hobsbawm 1983.

[6] Lähdesmäki, Tuuli 2012a: Rhetoric of unity and cultural diversity in the making of European cultural identity. *International Journal of Cultural Policy* 18:1, 59–75.

[7] Rosamond, Ben 2000. *Theories of European Integration*. Basingstoke: Palgrave; Sassatelli 2006; Näss, Hans Eric 2009. *A New Agenda? The European Union and Cultural Policy*. London: Alliance Publishing Trust.

[8] Bee, Cristiano 2008: The ‘Institutionally Constructed’ European Identity: Citizenship and Public Sphere Narrated by the Commission. *Perspectives on European Politics and Society* 9:4, 431–450.

[9] Näss, Hans Eric 2010: The Ambiguities of Intercultural Dialogue: Critical Perspectives on the European Union’s New Agenda for Culture. *Journal of Intercultural Communication* 23. <http://www.immi.se/intercultural/> (haettu 3.3.2015); O’Callaghan, Cian 2011: Urban Anxieties and Creative Tensions in the European Capital of Culture 2005: ‘It Couldn’t Just Be about Cork, Like’. *International Journal of Cultural Policy* 18:2, 185–204.

[10] Lähdesmäki, Tuuli 2012b: Eurooppa tunnissa. Mini-Euroope-teemapuisto eurooppalaisuuden representaationa. *Alue ja Ympäristö* 41:1, 27–39.

[11] Lähdesmäki 2012.

[12] Kulttuuriperintöpaikan käsitettä on käyttänyt mm. Päivi Takala käsitteellistäänsä kulttuuriperinnön paikkasuhdetta ja kiinnittymistä tiettyihin fyysisiin ympäristöihin. Takala, Päivi, 2014. Paikkasuhteesta ympäristösuhteena taiteen perusopetuksen visuaalisissa taiteissa. Teoksessa *Paikka ja kasvatus*. Toim. Eeva Kaisa Hyry-Beihammer, Mirja Hiltunen & Eija Estola. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 144–169.

[13] Lähilukemisesta tieteellisenä menetelmänä esim. Dubois, Andrew 2003. *Close Reading: An Introduction*. Teoksessa *Close Reading. The Reader*. Toim. Frank Lentricchia & Andrew Dubois. Durham: Duke University Press, 1–40; Brummet, Barry 2010. *Techniques of Close Reading*. London: Sage.

[14] Lähdesmäki, Tuuli 2014a: The EU's explicit and implicit heritage politics. *European Societies* 16:3, 401–421.

[15] Lowenthal, David, 1998. *The Heritage Crusade and the Spoils of History*. Cambridge: Cambridge University Press, 4.

[16] Vecco, Marilena 2010: A definition of cultural heritage: From the tangible to the intangible. *Journal of Cultural Heritage* 11:3, 321–324.

[17] Smith, Laurajane 2006. *Uses of Heritage*. London: Routledge.

[18] Tuomi-Nikula, Outi, Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura. 2013. Kulttuuriperintökysymysten jäljillä. Teoksessa *Mitä on kulttuuriperintö?* Toim. Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää & Aura Kivilaakso. Helsinki: SKS, 18-19.

[19] Kuutma, Kirstin 2012. Between arbitration and engineering: Concepts and contingencies in the shaping of heritage regimes. Teoksessa *Heritage Regimes and the State*. Toim. Regina F Bendix, Aditya Eggert & Arnika Peselmann. Göttingen: Universitätsverlag Göttingen, 24.

[20] Ahmad, Yahaya 2006: The scope and definitions of heritage: From tangible to intangible. *International Journal of Heritage Studies* 12:3, 292–300; Lowenthal, David 2005: Natural and cultural heritage. *International Journal of Heritage Studies* 11:1, 81–92.

[21] Lowenthal 2005, 81.

[22] Graham, Brian, Ashworth, Greg & Tunbridge, John 2000. *A geography of heritage: Power, culture and economy*. London: Hodder Arnold Publication, 4.

[23] Esim. Foote, Kenneth 1997. *Shadowed ground: America's landscapes of violence and tragedy*. Austin: University of Texas Press; Yeoh, Brenda & Kong, Lily 1999: The notion of place in the construction of history, nostalgia and heritage. Teoksessa *Our place in time: exploring heritage and memory in Singapore*. Toim. Kian-Woon Kwok, Chong Guan Kwa, Lily Kong & Brenda Yeoh. Singapore: Singapore Heritage Society, 132–151; Tilley, Christopher 2006: Introduction. *Journal of Material Culture, Special Issue: Landscape, Heritage and Identity* 11:1–2, 7–32.

[24] Said, Edward W. 1985. *Orientalism*. London: Penguin Books, 54.

[25] Paasi, Anssi 2009. Regions and Regional dynamics. Teoksessa *The Sage Handbook of European Studies*. Toim. Chris Rumford. London: Sage, 467.

[26] Massey, Doreen 1995. The conceptualization of place. Teoksessa *Place in the World*. Toim. Doreen Massey & Pat Jess. Oxford: Oxford University Press, 67–68.

[27] Harvey, David C. 2014: Heritage and scale: settings, boundaries and relations. *International Journal of Heritage Studies*, julkaistu onlineversiona

10.9.2014. <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13527258.2014.955812#.VGCdivM8LIU> (haettu 3.3.2015).

[28] Lähdesmäki, Tuuli 2015. The Problematic of Conceptualizing Transcultural Heritage in Europe. Esitelmä 8th Global Conference: Interculturalism, Identity and Meaning Lissabonissa 14.3.2015. <http://www.inter-disciplinary.net/at-the-interface/wp-content/uploads/2015/02/Lähdesmäki-IC8-dpaper.pdf> (haettu 3.3.2015).

[29] Euroopan neuvosto 2005. Euroopan neuvoston puiteyleissopimus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä. Strasbourg: Euroopan neuvosto, 3.

[30] Waterton, Emma & Laurajane Smith 2010: The recognition and misrecognition of community heritage. *International Journal of Heritage Studies* 16:1–2, 4–15; Smith, Laurajane & Waterton, Emma 2009. *Heritage, communities and archaeology*. London: Duckworth.

[31] Euroopan neuvosto 2005, 9.

[32] Euroopan komissio 2007. European Cultural Values, Special Eurobarometer 278. Brussel: Euroopan komissio; Ipsos, 2007. Enquête sur les Européens, les patrimoines de l'Europe et le patrimoine européen. IPSOS & Ministère de la Culture et de la Communication: Paris.

[33] Vos, Claske 2011: Negotiating Serbia's Europeanness. On the formation and appropriation of European heritage policy in Serbia. *History and Anthropology* 22:2, 226.

[34] Vertaa esim. Suonpää, Mika 2013: Kulttuuriperintö-käsite ja sen käyttö Britannian poliittisessa keskustelussa. Teoksessa *Mitä on kulttuuriperintö?* Toim. Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää & Aura Kivilaakso. Helsinki, SKS, 59–80.

[35] Euroopan neuvosto 2005, 3.

[36] Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös 1194/2011/EU Euroopan kulttuuriperintötunnusta koskevan Euroopan unionin toimen perustamisesta. *Euroopan unionin virallinen lehti* L 303, 4.

[37] Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös 1194/2011/EU, 1.

[38] Lissabonin sopimus. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta 2007/C 306/01. *Euroopan unionin virallinen lehti* C 306, 10.

[39] Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös 1419/1999/EY Euroopan kulttuuripääkaupunki - tapahtumaa koskevasta yhteisön toiminnasta vuosina 2005–2019. *Euroopan yhteisöjen virallinen lehti* L 166, 2.

[40] Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös 1194/2011/EU, 4.

[41] Delanty, Gerard & Jones, Paul R. 2002: European Identity and Architecture. *European Journal of Social Theory* 5:4, 453–466.

[42] Lähdesmäki 2012b.

[43] Id.

[44] European Parliament. The House of European History. <http://www.europarl.europa.eu/visiting/en/visits/historyhouse.html> (haettu 3.3.2015) Suomennos TL.

[45] Id.

[46] Lähdesmäki, Tuuli 2014b. *Identity Politics in the European Capital of Culture Initiative*. Dissertations in Social Sciences and Business Studies no 84. Joensuu: University of Eastern Finland, 65; Sassatelli 2006, 30; Sassatelli 2009, 68.

[47] Euroopan komissio 2011. European Heritage Label. Guide For Candidate Sites. Bryssel: Euroopan komissio, 5. Suomennos TL.

[48] Lähdesmäki 2014a.

[49] Euroopan komissio 2015. European Heritage Label. Application form 2015; Euroopan komissio & Europa Nostra 2013. European Union Prize for Cultural Heritage / Europa Nostra Awards 2013. Entry form Category 1- Conservation.

[50] Tutkimuskirjallisuudessa käsityksiä eurooppalaisesta identiteetistä on usein hahmotettu joko kulttuurisina tai poliittisina (*political/civic*) käsityksinä. Kulttuurisissa käsityksissä painottuvat näkemykset jaetusta eurooppalaisesta kulttuurista, historiasta, kulttuuriperinnöstä ja arvoista kun taas poliittinen käsitys kehystää eurooppalaisen identiteetin teknisemmin juridisen statuksen ja EU-kansalaisuusnäkökulman kautta. Esim. Bruter, Michael 2003: *Winning Hearts and Minds for Europe. The Impact of News and Symbols on Civic and Cultural European Identity*. *Comparative Political Studies* 36:10, 1148–1179; Bruter, Michael 2004. *Civic and Cultural Components of a European Identity: A Pilot Model of Measurement of Citizens' Levels*. Teoksessa *Transnational Identities. Becoming European in the EU*. Toim. Richard K. Herrmann, Thomas Risse & Marilyn B. Brewer. Oxford: Rowman & Battlefield, 186–213.

[51] Euroopan komissio 2010. Monuments to Europe. http://ec.europa.eu/news/culture/100309_en.htm (haettu 9.3.2010).

[52] Delanty 2009, 36.

[53] Lähdesmäki 2014a; 2014b.

[54] Patel, Kiran K. 2013. Introduction. Teoksessa *The Cultural Politics of Europe. European Capitals of Culture and European Union Since the 1980s*. Toim. Kiran K. Patel. London: Routledge, 2.